

Bosvleermuis

Nyctalus leisleri

De bosvleermuis is een middelgrote, donkerbruine vleermuis met korte afgeronde oren en een ronde paddenstoelvormige tragus. De soort lijkt op de rosse vleermuis, maar de vachtharen zijn langer, waardoor de vacht er wat 'warrig' uitziet, en de vlieghuid langs de onderarm is vaak sterker behaard. Met een kop-romplengte tot 68 mm, een gewicht tot 20 g en een spanwijdte tot 32 cm is de bosvleermuis kleiner dan de rosse vleermuis (SCHÖBER & GRIMMBERGER 1998).

Bosvleermuizen zijn snelle vliegers: ze kunnen tijdens het foerageren snelheden tot 40 km/h halen. De echolocatie is aangepast aan een relatief open ruimte. Ze vliegen gemiddeld 20 minuten na zonsondergang uit hun verblijfplaats, en maken een of twee jachtvluchten per nacht (SCHORCHT 2002). Vrouwtjes met zogende jongen vliegen eerder uit en jagen meestal drie keer per nacht (SHIEL ET AL. 1999).

Leefomgeving

Bosvleermuizen jagen in en boven de boomkronen van loofbos en gemengd bos, in parkachtig landschap (ook met bebouwing), boven verlichte wegen en kruispunten en boven plassen en meren. Ze wisselen regelmatig van jachtgebied gedurende de nacht (SCHORCHT 2002, SHIEL & FAIRLEY 1998). Tijdens zenderonderzoek van bosvleermuizen in Enschede joegen de dieren iedere avond lange tijd rond de verlichting van een parkeerplaats, die ze pas verlieten nadat de lampen uit waren. Ook joegen ze in de binnenstad, zoals boven een winkelcentrum (M. Douma & D. Tuitert eigen gegevens). Bosvleermuizen verblijven in boomholten in oudere bossen, bij voorkeur in oude bomen (RUCZYŃSKI ET AL. 2010). In vergelijking met rosse vleermuizen kiezen ze vaker voor dode bomen (STRATMANN & STRATMANN 1980). Ook gebruiken bosvleermuizen graag vleermuiskasten (BENK & BERNDT 1981). In het buitenland worden wel kolonies in huizen aangetroffen, maar dat is uit Nederland niet bekend. De afstand tussen de verblijfplaats en het jachtgebied varieert: zwangere en zogende vrouwtjes blijven dicht bij de kolonie, terwijl vrouwtjes zonder jong veel verder wegvliegen (SCHORCHT 2002). Overwintering vindt plaats in boomholten, soms in gebouwen (DIETZ ET AL. 2011).

Voedsel

Bosvleermuizen hebben een zeer gevarieerd menu. Ze jagen op veel soorten insecten, die in de vlucht worden gevangen. Ze eten vooral veel verschillende soorten kleine en grotere vliegen (zoals strontvliegen), maar ook nachtvinders en kevers (SHIEL ET AL. 1998).

Areaal

De bosvleermuis komt in een groot deel van Europa voor. De noordgrens van het verspreidingsgebied ligt op ongeveer 57°NB, de oostgrens ligt net buiten Europa. Opvallend is het ontbreken van waarnemingen in een aantal streken rond de Middellandse Zee, zoals het oosten van Spanje, het zuiden van Italië en Sicilië. Bosvleermuizen uit het noorden en noordoosten van Europa trekken in zuid- tot

zuidwestelijke richting om te overwinteren. Ze kunnen daarbij tot meer dan 1500 km afleggen (OHLENDORF ET AL. 2001). Toch worden er ook noordelijker overwinterende bosvleermuizen gevonden, zoals in het Duitse middelgebergte. Dieren uit Groot-Brittannië en Ierland en uit landen rond de Middellandse Zee overwinteren nabij hun zomer gebied.

Voorkomen in Nederland

Prehistorie

Er zijn geen gegevens over het voorkomen van de bosvleermuis in Nederland in deze periode.

Bosvleermuis.
Foto: Daniël Tuitert.
Leisler's bat.

▶
Biotoop van de bosvleermuis.
Foto: Theo Douma.
Habitat of Leisler's bat.

Historische gegevens tot 1946

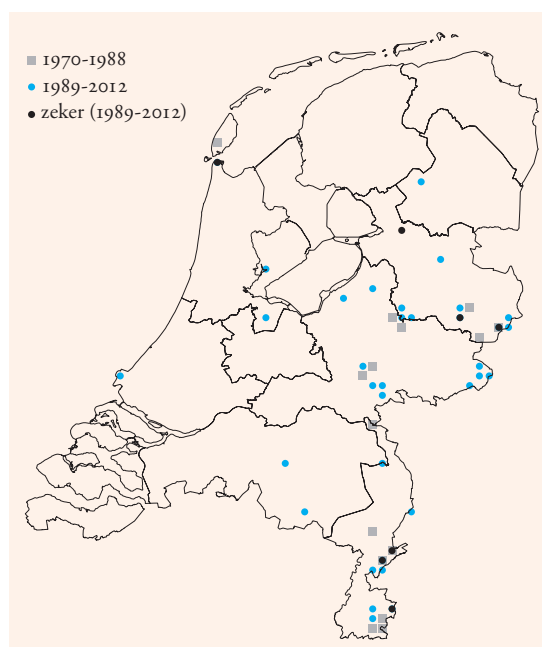
Er zijn geen waarnemingen van bosvleermuizen in Nederland bekend uit deze periode.

Periode 1946-1969

De eerste bosvleermuis in ons land werd op 15 juli 1955 gevonden in Wilp (GE), hoewel pas 30 jaar later duidelijk werd dat het om een bosvleermuis ging (HOEKSTRA 1985).

Periode 1970-1988

In de loop van deze periode zijn er meer bosvleermuizen in Nederland gevonden. In 1981 werd voor het eerst voortplanting in ons land vastgesteld op de Sint Jansberg bij

Mook (LI) (LINA ET AL. 1982). In 1987 werden enkele zwermen-de dieren waargenomen rond een boom in het Imstenerbos bij Heerlen (LI) (HELMER 1987). Losse vondsten waren er op Texel (1979) en in 1987 bij Oosterbeek (GE) en Haaksbergen (OV). Verder werden er incidenteel foeragerende dieren waargenomen in Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. Hierbij moet de kanttekening worden gemaakt dat deze waarnemingen niet erg betrouwbaar zijn omdat ze zijn gedaan met oudere typen batdetectors.

Periode 1989-2012

De bosvleermuis is in Nederland nog altijd een zeldzame soort die vooral in de oostelijke helft van het land voorkomt. In 1990 werd een bosvleermuis gevonden in Den Helder (NH) en in 1992 een op de Maasvlakte (ZH) (BOSHAMER 1991). In beide gevallen ging het waarschijnlijk om een exemplaar op trek. In 1999 werd een mannetje gevonden in een vleermuiskast in de buurt van Staphorst (OV), in 2002 in een kantoorpand bij Roermond (LI) en in 2007 een in een loods bij Margraten (LI). In 2009 zijn twee kraamkolonies gevonden op landgoed Smalenbroek bij Enschede (OV), en nog een in het Aerwinkelbos in het Roerdal (LI). In het Overijsselse Vechtdal, in Twente, in de Achterhoek, op de Veluwe en in Midden- en Zuid-Limburg zijn meerdere foeragerende bosvleermuizen waargenomen. Incidentele waarnemingen in het najaar uit Noord-Holland, Utrecht en Drenthe betroffen mogelijk trekkende dieren.

Veranderingen en oorzaken

Over veranderingen in de verspreiding van de bosvleermuis is weinig bekend. Het aantal waarnemingen is in de laatste waarnemingsperiode weliswaar toegenomen, maar dit heeft waarschijnlijk vooral te maken met verbeterde onderzoeksmethoden, zoals het gebruik van mistnetten, zenders en nieuwere typen batdetectors. Alle tot nu toe

bekende kraamkolonies bevinden zich in bosrijke gebieden in het oosten en midden van het land; van uitbreiding in westelijke richting lijkt voornamelijk geen sprake.

Bedreigingen en bescherming

Omdat bosvleermuizen een duidelijke voorkeur hebben voor (zeer) oude holle bomen in oude bossen, is het belangrijk om hier in het bosbeheer rekening mee te houden. Daarnaast is de aanwezigheid van windturbines een bedreiging voor bosvleermuizen. Vooral trekkende dieren lopen gevaar, maar omdat bosvleermuizen veel in open landschappen jagen zijn ook jagende dieren kwetsbaar (BRINKMANN 2004, VOIGT ET AL. 2012).

Theo Douma & Daniel Tuitert

SUMMARY

Leisler's bat *Nyctalus leisleri*

The Leisler's bat is found sporadically in the Netherlands, mostly in the south and east of the country. A nursery colony was discovered for the first time in 1981 near Mook, in the north of Limburg. In 2009, three nursery colonies were found: two in Overijssel and one in central Limburg. These colonies were all situated in trees in wooded areas. Calls of hunting bats have been heard in urban areas, near artificial light and in forest and park environments.

▲
Bosvleermuis. Foto: Jan Buys.
Leisler's bat.